

Spór o przedmiot filozofii – dlaczego byt a nie pojęcie bytu?

(Sprawozdanie z sympozjum filozoficznego: *Zadania współczesnej metafizyki: poznanie bytu, czy ustalanie sensów* – KUL, 11-12 XII 1998 r.)

W dniach od 11 do 12 grudnia 1998 r. odbyło się na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim sympozjum filozoficzne na temat: *Zadania współczesnej metafizyki: poznanie bytu, czy ustalanie sensów*. Organizatorem sympozjum był Zakład Metafizyki Wydziału Filozofii KUL oraz Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu (Oddział Internazionale Societa Tomasso d'Aquino – PL SITA).

Po powitaniu uczestników sympozjum przez s. prof. dr hab. Zofię Józefę Zdybicką, dziekana Wydziału Filozofii KUL, wprowadzenia w problematykę obrad dokonał ks. prof. dr hab. Andrzej Szostek, rektor KUL. Nawiązując do ostatniej encykliki Jana Pawła II *Fides et ratio*, ks. rektor wskazał m. in. na potrzebę prowadzenia dyskusji akademickich właśnie na takie podstawowe tematy filozoficzne, jakie wytycza program sesji. Od rodzaju rozwiązań problemów podstawowych zależą bowiem rozwiązania zagadnień szczegółowych. W gronie obecnych na sali ks. rektor powitał szczególnie ciepło dwóch filozofów, których dorobek i wkład we współczesną kulturę, zwłaszcza (choć nie tylko) filozoficzną, jest wyjątkowy: ojca profesora Mieczysława Alberta Krapca oraz profesora Vittorio Possenti.

W ciągu dwudniowego sympozjum wygłoszono następujące wykłady: *Od bytu do sensu* (o. prof. Mieczysław A. Krapiec); *Determination of practical nihilism* (prof. Vittorio Possenti); *Abstrakcja czy separacja: droga poznania bytu czy pojęcia bytu?* (ks. prof. Andrzej Maryniarczyk); *Metafizyka Hegla: byt a refleksja twórcza Absolutu* (dr hab. Wojciech Chudy); *Metafizyka a ontologia. Dwa oblicza teorii bytu* (prof. Antoni Stępień); *Metafizyka procesualna a tomizm egzystencjalny* (dr Piotr Gutowski); *Analiza, znaczenie, rzeczywistość: o przedmiocie metafizyki analitycznej* (dr Tadeusz Szubka); *Postmodernizm – rzeczywistość jako kreacja* (dr hab. Henryk Kiereś); *Piękno czy wartość?* (prof. Piotr Jaroszyński); *Bóg czy Sacrum* (s. prof. Zofia J. Zdybicka). Prezentacja powyższych tematów była przedzielona czterema ożywionymi dyskusjami, w czasie których rozwinięto wiele wątków zasygnalizowanych w wykładach.

Sygnalizując tu problematykę podjętą na tym ważnym spotkaniu metafizyków – tytułem przykładu – odnotujmy tu jedynie zasadnicze tezy dwóch kluczowych wykładów: o. prof. Mieczysława A. Krapca i prof. Vittorio Possenti. O. Krapiec w swoim wystąpieniu zwrócił uwagę na trzy doniosłe sprawy w uprawianiu filozofii (w jej historycznym rozwoju): rozumienie przedmiotu filozoficznych wyjaśnień; rozumienie specyficznej metody filozoficznego wyjaśniania i funkcji samego języka naturalnego w operacjach poznawczych. Zdaniem prelegenta, często te same zwroty językowe używane przez różnych myślicieli nie zawsze znaczą to samo i dotyczą tego samego przedmiotu. Przykładem jest

wyrażenie „byt” oraz wyrażenie „byt jako byt”, których rozumienie jest nieraz radykalnie różne w różnych filozoficznych systemach i koncepcjach. Ze względu na różne pojmowany przedmiot zainteresowań filozoficznych dociekań, autor wyróżnił trzy orientacje filozoficzne. Jedna z nich miała za przedmiot rzeczywisty świat, druga – dane nam w ideach-pojęciach poznanie tego świata, trzecia zaś – sam język, jako system znaków umownych. Ten trojaki teren poznawczy ukształtował trzy główne nurty filozofii: filozofię klasyczną (wyjaśnia świat rzeczywisty), filozofię świadomości (ujawnia idee) i filozofię analityczną (analizującą język). W tych trzech orientacjach filozoficznych stosowano swoistą metodę wyjaśniania czy też poznania swego przedmiotu. W klasycznej filozofii Arystotelesa, a później św. Tomasza metoda filozoficznego wyjaśniania rzeczywistości polega na wskazaniu w samej badanej rzeczywistości na taki konieczny czynnik wyjaśniający badany byt, którego ewentualna negacja jest zarazem negacją samego faktu (bytu) danego nam do wyjaśnienia. Krąpiec nazywa tę metodę „metodą uniesprzeczniania” badanego faktu, czyli wskazywania na konsekwencje sprzeczności-absurdu, jeśli nie zaakceptuje się ukazanego, koniecznego czynnika, który tłumaczy i wyjaśnia dany fakt. Metoda tego typu kreuje tzw. „filozofię wyjaśniającą” W nurtach filozofii subiektywistycznej, np. kartezjańskiej czy kantowskiej, metoda filozofowania sprowadza się do analizy samych idei jawiących się w świadomości oraz „ujawniania” na różne sposoby analizowanych idei. Prelegent nazwał tego typu filozofię – „filozofią ujawniającą”. Natomiast w filozofii analitycznej, badającej język i granice jego stosowalności, metodą jest opis samej pragmatyki językowej, a więc swoistych reguł używania języka, który w swej naturze jest swego rodzaju „systemem gier językowych” w różnych dziedzinach, przy czym gry rozumie się stosownie do reguł danej dziedziny czy dyscypliny poznawczej. Po zaprezentowaniu tych trzech kierunków filozofii, autor skonstatował, że to właśnie filozofia klasyczna, jako najstarsza dziedzina zorganizowanego (naukowego) poznania, jest filozofią, której głębsze zrozumienie warunkuje sensowne rozumienie i posługiwanie się innymi – subiektywistycznymi, tudzież analitycznymi – kierunkami „filozofii”. Prelegent stwierdził pod koniec, że współczesne filozofie, usiłujące nawiązać kontakt z realnym światem przez twory świadomości, są filozofiami mitologicznymi, dają bowiem pozorne, subiektywistyczne rozwiązania, kończące się – w stosunku do rozumienia realnego świata – kreowaniem nowych symboli i mitów.

Drugi, z głównych prelegentów, prof. Vittorio Possenti poświęcił swój wykład nihilizmowi praktycznemu. Prelegent nawiązał najpierw do swojej książki: *Nihilizm teoretyczny i śmierć metafizyki*, w której starał się wykazać, że nihilizm teoretyczny ma swoje główne źródło w antyrealizmie, to znaczy w zerwaniu bezpośredniego związku pomiędzy intelektem i bytem. W nihilizmie spekulatywnym punkt centralny umiejscawia się po stronie intelektu, gdzie na różne sposoby jest on determinowany. Pokazując to, prelegent podkreślił, jak ważną sprawą w filozofowaniu jest kontakt intelektu z rzeczywistością, a nie z jej namiastką, nie z jej odbitką w świadomości. Intelekt winien uczyć się od rzeczywistości, a nie odwrotnie. Pierwsze stanowisko jest realizmem, drugie prowadzi do nihilizmu teoretycznego.

W drugiej części swego wystąpienia prelegent usiłował ukazać nihilizm praktyczny, który ma swoje źródło w niewłaściwej relacji woli do rzeczywistości. Zachodzi tu paralela pomiędzy postawą intelektu i nihilizmem teoretycznym oraz postawą woli i nihilizmem praktycznym. Tak jak nihilizm spekulatywny jest konsekwencją niewłaściwego stosunku

intelektu do bytu, tak nihilizm praktyczny jest konsekwencją niewłaściwego pożądanego woli.

Zamykając tę krótką relację z tej ciekawej – dla metafizyków (być może i nie tylko) – sesji, trzeba stwierdzić, że wzbudziła ona w środowisku KUL-u duże zainteresowanie. Była także interesująca dla uczestników z innych ośrodków filozoficznych i teologicznych naszego kraju. Należałoby sobie tylko życzyć, by materiały z tej sesji ukazały się szybko drukiem.

ks. Ignacy Dec